

a fonogatása közben keresztül-kasul minden leleplezhető leleplez arisztokráciáról, közviszonyokról, az egész akkori magyar hazáról, egész addig, hogy a nyomaveszett betyár, akit egy ország csendőrsége hajszol, a falujában egy zendülés hajtóereje lesz s a zendülés helyes jelszavainak a megfogalmazója. Persze a betyár végül is akarja az asszonyt és visszaállít érte a tett helyére. Visszaállít és Amerikába hívja... De az asszony nem megy. Mégsem valók egymásnak. De mert nem valók: ezért megmérgezi magát. A betyár az igazi férfi lenne számára, a társadalom azonban minden lercmbolhatatlan, eltüntethetetlen különbséget jelentő súlyával közöttük áll. A betyár egyedül száll hajóra kivándorló magyar társaival...

Különös mese. Ponyva és irodalom? Nem! Sajátos napok sajátos irodalma, amiről rengeteget mondhat a bíráló. Mi azonban most csak a legfontosabbat akartuk kiemelni: a romantizáló ponyva és a társadalmi realizmus keveredését. A különös fordított képletet, amelyben a ponyvát a romantikus „irodalmi“ elem, az irodalmat viszont a betyár realizmusa teszi. (Gaál Gábor)

MAGYAR KULTUREGYSÉG, VAGY KULTURFÓRUM? Az első Tavaszai Parlament Érsekújvárt, mint ismeretes, a különböző világnézetű és pártállású kulturmunkások átfogó találkozása volt s azzal az eredményrel zárult, hogy a magyar kultúra kérdéseiben lehetséges és szükséges az együttműködés. A magyar kultúra kérdésének mélyebb elemzése hiányában azonban Szlovénzskón az egységes magyar kultúra fikciója vált uralkodóvá e kongresszus után s az Érsekújvárt megválasztott munkabizottság is inkább a szlovénzskói magyar szellemi élet egységes központi irányítására törekedett egy elvont kisebbségi magyar kulturegység jegyében, mint az eredetileg szintén tervbevett helyi kulturkoalíciók és közös akciók kiépítésére. Ilyen előzmények után váratlanul érte a második Tavaszai Parlamentet az az esemény, mely az egységes magyar kultúra fikcióját pillanatok alatt széjjeltépte. Az Egyesült Ellenzéki Magyar Pártok érdekkörébe tartozó kulturegyesületek és szellemi munkások, nemkülönben a katolikus *Prohászka Ottokár-körök* megtagadták az érsekújvári határozatokat, melyeket pedig ők maguk is elfogadtak, és szó nélkül kiálltak a közös munkakeretből.

Kétségtelen, hogy az egyesült pártvezérek s a magasabb egyházi körök gyakoroltak itt nyomást a befolyásuk alatt álló kulturkörökre. Semmiképpen sem sikerült volna azonban ilyen tökéletesen elvágunk kulturszervezeteiket a Tavaszai Parlamenttől, ha az érsekújvári és komáromi tanácskozások között eltelt időben városenként megvalósultak volna a kulturparlament helyi formái, s a közös helyi kulturakciók érdek-közösséget fejlesztettek volna ki a különböző kisebbségi kulturkörök között.

Az egyházi és párttilítás következtében támadt szakadás első és természetes következménye a baloldali erők keményebb összefogása volt. A népi arcvonalat hirdető *Magyar Nap* vezércikkben állapítja meg, hogy „most, amikor szükség volna rá, hogy a belül-kívül fenyegetett magyar kulturát, magyar iskolát, magyar nyelvet egységes erővel megvédje a magyar társadalom minden egyes tagja, — a feltámadó feudális kasztszellem ledöfni igyekszik a magyar kulturegység gondolatát“. Nem késik levonni a maga részéről a tanulságot: „A főuri feudális izű mentalitás egy frontba terelte a reakciós, jobboldali erőket, de velük szemben találja az összes demokratikusan gondolkodó, haladó szellemű magyarok egységes táborát“. S valóban: a szociáldemokrata *Munkás-*

akadémia, mely eddig a várakozás álláspontjára helyezkedett, Komáromban bevonul a Tavaszi Parlamentbe s teljessé teszi a Magyar Nap kívánta „csehszlovákiai haladó magyar szellemi arcvonalat.“

Az elnöklő *Bólya Lajos* azzal a vallomással nyitotta meg a komáromi tanácskozásokat, hogy „a spanyol polgárháború eljutott ide a terembe.“ Az első vitanap felszólalói megállapítják, hogy a *Szlovenszkói Magyar Kultur Egyesület* távolmaradása világnézeti okra vezethető vissza s a vita olyan irányba terelődik, mely mintegy szentesíteni is kívánja a szakadást. Hangok hallatszottak, melyek feleletül a távolmaradtak világnézeti állásfoglalására — világnézeti keretökké karják átváltani a Tavaszi Parlament demokratikus kereteit. Ezen a vonalon jutott el *Bányai Pál* odáig, hogy a magyar kulturegység jelszavát a baloldali kulturegység jelszavával cserélje fel. Szerinte „a mostani parlament mutatja, hogy az összes magyar kulturerők együttműködése illúzió volt s ezért most egy baloldali kulturegység kialakítása szükséges.“

Ezzel a szellemi irányvonallal szemben *Ivánfy Géza*, aki a *Csehszlovákiai Magyar Közművelődési Szövetség* nevében vesz részt a tanácskozásokon, a Tavaszi Parlamentet csak „szabad vitafórumnak“ tekint. S amikor a falusi magyar kulturházak kérdésében az első praktikus javaslatra kerül a sor, az egész kongresszus kénytelen a közös kisebbségi érdekre való tekintettel közös akcióra hívni — a távolmaradt szervezeteket is. *Duka Zólyomi Norbert* odáig megy az „érdekvédelmi egység“ sürgetésében a „baloldali kulturegység“ helyett, hogy töröltetni kívánja a parlament szótárából a „haladó“ szót, mely szerinte félreérthető s így „veszélyes és káros.“

A Tavaszi Parlament haladó jellege kérdésében *Bólya Lajos* adott választ: „Ezt a kérdést már eldöntöttük az első parlamenten, ahol a „haladó“ szó használatát a jobboldali érdekkörökhöz tartozó kulturemberek is elfogadták és ilyen értelemben hoztak határozatokat. Tehát a második parlament már csak ezért sem másíthatja meg a szóhasználatot.“ Ugyanebben a szellemben szólott *Ferencz László* is. S a szektaszellemet és a jobboldali megalkuvást egyformán, kikapcsolta a Tavaszi Parlament életéből az az emelkedetthangú deklaráció, melyet *Peéry Rezső* olvasott fel a *Magyar Masaryk-akadémia* közgyűléséről. Ebből a deklarációból, melyet az egész parlament magáévá tett, vesszük a következőket: „Az első Tavaszi Parlament kulturegységet akart. Ez nem sikerült. Nem adjuk fel azonban a reményt a magyar kulturerők haladószellemű összefogására, mert meggyőződésünk szerint ez a magyar nép egyetemének érdeke.“ *Peéry Rezső* megbélyegzi azt a mentalitást, mely egyes szervezetek letiltásával a Tavaszi Parlament elgondolását akarta elgáncsolni, majd így folytatta: „A magyar kultúra szellemi, demokratikus és humanista tradícióihoz hiven helyesnek és szükségesnek tartjuk a független kisebbségi kulturális vitafórum fentartását. Mi felelősséget érzünk az egyetemes magyar kultúra ügyét szolgáló mindennapos kulturfőfronton és hajlandók vagyunk minden haladó szellemű, demokratikus és szociális igazságot követelő magyar kulturmunkással és szervezettel diszkussziót folytatni és velük együttműködni. Követeljük, hogy ebben a szellemben hívják össze a legközelebbi összejevetelt is, és követeljük, hogy erre minden megkötés nélkül minden magyar kulturembert és szervezetet meghívjanak.“

E felszólalás szellemében állott helyre a komáromi parlament egyensúlya s vált ez a gyűlés a haladó magyarság nemzeti kulturfőlényének manifesztációjává. Az összefoglaló határozatok első pontja félreérthetetlenül meg is fogalmazza, hogy a Tavaszi Parlament a szlovenszkói magyarság demokratikus kulturfóruma, mely a szabad megnyilatkozási és

tárgyalási helye marad, mindazoknak, akik a magyar kultúra ügyét megtárgyalni óhajtják és ezért munkát vállalni akarnak.“ (b. e.)

HAGYOMÁNY ÉS HALADÁS. Az a mozgolódás, ami pár hónap óta átjárja a szlovenszkói magyar ifjúságot, azt bizonyítja, hogy a kulturörökség egyedüli hordozói csak a haladás vonalán álló fiatalok.

Országszerte alakultak meg a különböző nevű, de azonos célt és programot valló egyesületek. Pár hónappal ezelőtt pedig ezek az egyesületek szövetségbe tömörültek, hogy szélesebb alapon biztosítsák programjukat: a művelődés magyar hagyományainak megőrzését, új, haladó szellemiség kialakítását és a népi kultúra eltemetett értékeinek a felszínrehozását. Ez a célkitűzés pontosan egybeesik azzal a határozattal, amit az első érsekújvári Tavaszi Parlament hozott.

Valamely nép szellemi képességeit, szellemi termékeinek tömege és minősége mutatja. Ebben a vonatkozásában a magyar nép szellemisége hatalmas kincssel rendelkezik. Évszázadok kulturális öröksége mind ezt tanúsítja. Ez az évszázadokkal ezelőtt indult, sok hányódáson és üldözésen keresztül ment kultúra ma új és igazi értelmet nyer egy új szociális és szellemi mozgalom kibontakozásában. Mi más ez, mint a hatalmas kincs legszebb és legjobb értékelése.

A szlovenszkói magyarság tizenhét év után rájött arra, hogy csak közigazgatásilag elválasztott népdarab. Szellemisége tovább is csak abból a kulturörökségből táplálkozhat, kulturáját csak azon az örökségen építheti tovább, amit a magyar történelem minden meghamisítás ellenére is méltán odahelyezhet az egyetemes emberi kultúra legtisztább alkotásai mellé. Ezt a fölismerést azonban korántsem tette valamennyi kisebbségi kultúrember és kulturcsoport a magáévá. Ezt csak a szlovenszkói szellemiség igen kicsi, de hatásában felmérhetetlenül jelentős csoportja, a haladás erői vallják. Igaz, voltak törekvések a haladással ellenkező oldalon is, ezeket azonban a hivatalos politika elgáncsolta, vagy egyszerűen meghamisította. Ilyen körülmények között a szlovenszkói magyar kultúra nem beszélhetett örökségről, csak pesti színpadokról behozott rossz operettekből és hamis vigjátékokból álló színpadtermékekről és rossz, provincializmussal telített dilettáns irodalomról... Petőfiről nem volt szó, Adyról csak vitakozni volt szabad, Berzsenyiről, Bacsányiról, Katonáról mit sem tudtunk... és az alapjait elhagyó magyar kultúra sorvadt, veszett és vele veszett a kulturától elzárt magyarság népi öntudata és fogytak a tömegei. A népművelés teljesen kikapcsolódott a szlovenszkói magyarság életéből. S a falu, a szlovenszkói magyarság nagy tömege még ehhez az operett-kulturpótlékhoz sem jutott. Ennek a tömegnek csak az volt a kötelessége, hogy tömegbázisává váljon egy dilettáns irodalomnak és ujságírásnak, hogy fentartás nélkül tegye magáévá a tanító és a lelkesítő kar útján hozzákerülő polgármesterkulturát, hogy parancsára énekeljen és táncoljon, bokrétaba fűzve mutogassa magát a városok divatmagyarságának és magyarságát megtagadó középosztályának. A legodaadóbb törekvések, a legszebb elgondolások is csődöt mondtak a gátlások és a természetszerűleg előállott hozzá nem értés hálójában. Olyan vakvágány ez, ahol a magyarság kulturájára a megállás, a rozsdás, a széthullás, a halál várt.

Ilyen körülmények kísérték az új ifjúsági egyesületek kialakulását és munkáját. Körülmények, amelyek elzárják az utat a szabad fejlődés felé és lezárják a kapukat, hogy megakasszák a múlt értékeinek napfényre hozását. Itt csak fejszeccsapás segíthet, amely rést vág a kapun, fejszeccsapás, ami ledönti a gátakat.